

Kubai salsa elmélet

A kubai salsáról

A név eredete

A „salsa” fogalmára nincs világos, általános érvényű meghatározás. Mesterséges gyűjtőneve mindazoknak a zenei irányoknak, melyek a 20. század közepétől meghatározták és máig meghatározzák a karibi térségben és az Egyesült Államokban élő latin-amerikai népesség zenei kultúráját és szórakozási szokásait.

Maga a „salsa” szó spanyolul annyit jelent: szósz. Vitatott, hogy ki és mikor alkalmazta először zenére a megnevezést, de tény, hogy karrierjét a New York-i Fania kiadónak köszönheti, amely az 1960-as évektől összefogta és menedzselte az ott élő legjobb latin-amerikai zenészeket. Zenéjüket marketingfogásként „salsának” nevezték.

Talán mesterkéltységnek tűnhet a „forró latin zenét” a csípős, fűszeres dél-amerikai szószokhoz hasonlítani, de valóban nagyon találó: sok ott élő embernek ez az egyetlen lehetősége az élete „ízésítéséhez”. Nem szigorú értelemben vett, jól körülhatárolt zenei- vagy táncműfaj, hanem életstílus, szórakozás, ismerkedés, mindazt a jó érzést és felszabadultságot jelenti, amit az ember - műfajtól függetlenül - a zene és a társaság által kaphat.

Mégis, ha jelzőt teszünk a szó elé - Los Angeles-i, kubai, Puerto Rico-i, miami, kolumbiai stb. salsa -, többé-kevésbé jól körülhatárolható zenei- és táncirányzatokról beszélünk.

Történelmi háttér - afrikai és spanyol gyökerek

A kubai salsa fogalmát legkönnyebben a szigetország történetének, kulturális és politikai változásainak áttekintésével érthetjük meg.

Kuba felfedezése és feltérképezése után (Kolumbusz, Velásquez) hamar nyilvánvalóvá vált, hogy az akkor keresett ásványi anyagok - arany, ezüst - nem állnak nagy mennyiségben rendelkezésre a hódítók részére, azonban bizonyos növények, például az Ázsiából behozott cukornád kiválóan megterem. Ezért Kuba viszonylag korán, már a 16. század elejétől monokulturális gazdálkodásra rendezkedett be. A munkaerőhiány hamarosan állandó problémává vált: az őslakos indiánok nem bírták az ültetvényeken végzett megerőltető fizikai munkát, gyakoriak voltak a szökések, lázadások. A gyarmatosítók kénytelenek voltak más emberi „nyersanyagforrás” után nézni: az akkori világi és egyházi hatalom jóváhagyásával Afrikából behurcolt Yoruba rabszolgák kiválóan megfeleltek erre a célra.

A mezőgazdaság növekedését jelzi, hogy a 19. század végéig összesen 1 millió rabszolgát hajóztak Kubába. A rabszolgák - személyes tulajdon híján - csak azt vihették magukkal Kubába, ami a fejükben elfért: kultúrájukat és vallásukat.

A rabszolgahasználat egyik egyházi feltétele az volt, hogy a tulajdonosoknak meg kellett kereszteltetni őket. Ellentétben az észak-amerikai gyarmatokkal, ahol az afrikai hitvilág teljes eltörlése, a világnézet gyökeres megváltoztatása volt a cél, a spanyol gazdák megelégedtek a felületes, tömeges keresztelésekkel, és elégedettséggel töltötte el őket az, ha ünnepnapokon a rabszolgák énekeiből kihallatszottak a katolikus szentek nevei.

A rabszolgák évszázadokig kettős vallási életet éltek. Ünnepeiken továbbra is afrikai törzsi isteneiket tisztelték - nekik táncoltak, doboltak, énekeltek -, azonban gazdáik megnyugtatóra belebeszéltek katolikus elemeket is ezekbe. Ez a kettősség később lassan elolvadt: a rabszolgák észrevették, hogy bizonyos katolikus szentek és saját isteneik között - jellegzetes tulajdonságaik,

képességeik okán - párhuzamot tudnak vonni. Érdekes, a mai napig élő keverékvallás jött létre, melyet Santeríanak neveznek.

Ennek a kettősségnek (a katolikus vallást sokáig „álcaként" viselték) köszönhetően afrikai énekeik, táncok, zenéik szinte változatlan formában máig megmaradtak.

Kubában - ismét csak az észak-amerikai gyakorlattal szemben - a rabszolgáknak viszonylag korán, a 18. századtól kezdve lehetőségük volt megváltani szabadságukat. „Kikerült az utcára" a Santería, és vele együtt azok a táncok, amelyeket az addigi rabszolgák egymás között, szórakozásból műveltek. A kikötőkben, szegénynegyedekben kifejlődött a kubai Rumba (nem összetévesztendő az európai 'latin-amerikai' táncok között található rumbával, amit valójában kubai bolero-szon zenére táncolnak).

Akkoriban vonzott a városiasodás és a jobb élet lehetősége spanyol és más európai énekeseket, zenészeket Havannába, akik magukkal vitték az akkor divatos európai tánc- és zenei stílusokat - ilyen volt például a bálokban népszerű Contradanza is.

A mai 'kubai salsa' zene és tánc kialakulása

Más országokban a felszabadult feketék és a gyarmatosítók keveredése elképzelhetetlen volt, Kubában azonban elindult egy jellegzetes folyamat, a transzkulturáció. Az Európából és Afrikából hozott szokások, zenék, életvitel intenzív kölcsönhatásban álltak egymással, és máig meghatározzák az ország arculatát. Az „Újvilág" más nagyvárosaihoz hasonlóan kínai kolóniák is létrejöttek, még tovább fokozva az etnikai diverzitást. Bár a magukat őslakos indiánnak valló kubaiak száma a 20. századra gyakorlatilag nullára redukálódott, a havannai utcákon ma is látni jellegzetes arcvonásaik nyomát.

Amellett, hogy a zenei- és táncműfajok eredeti formájukban is fennmaradtak, keveredésükből újak születtek. Az afrikai ritmusokat egyre szabadabban, erőteljesebben alkalmazták a zenészek. A gitár és a dob mellett a hegedű, fuvola, később a trombita és a zongora is szerepet kapott. A Contradanzából Danza, majd **Danzón** lett. Bekövetkezett az, amit előkelő körökben először elképzelhetetlenül botrányosnak találtak: a párok a többi pártól függetlenül, egymással szemben, folyamatos tartásban táncoltak (az európai táncok -pl. Contradanza- akkoriban a táncmester által megszabott minta szerint zajlottak le, inkább volt csoportos koreográfia, mint mai értelemben vett társastánc). Ennek ellenére hamar elegáns báli tánccá vált, és fénykorában a legnépszerűbb tánc volt a szigeten.

A 20. század elején alakult ki a **Son**, ami Kubának olyan, mint Argentínának a Tangó, vagy Brazíliának a Szamba, szóval a legfontosabb - és sajnos Európában az egyik legfélreismertebb - kubai zenei stílus és tánc. Súlyát jelzi, hogy a különféle salsa-zenék és táncok később ezt tekintették alapnak, és Kubában a mai napig a legkedveltebb báli zene.

Vidékről, Oriente tartományból eredt, és a dalok emberi közvetlensége miatt gyorsan meghódította egész Kubát. Előszeretettel játszották és táncolták - bár más jellegű szövegekkel - mind a falusiak, mind a városi népek. Beleszótták gondjaikat, örömeiket, vagy bármit, amiből ihletet kaptak.

A 20. század közepén - főleg az itt üdülő, szórakozó amerikaiak miatt - nagyon sok jazz-zenész járt Havannában, és ismét intenzív zenei kölcsönhatás kezdődött. A jazzt játszókat lenyűgözték a bonyolult afrikai ritmusok, a kubai zenészek pedig az újfajta hangszerekkel és improvizatív játéktílussal ismerkedtek. A Son gyorsabbá, virtuózabbá vált, „kinőtt" belőle a **Cha-Cha-Cha** és a **Mambó** is. A Son elegáns, kimért lépései már nem illettek a vad, néhol kakofón, jazzes változatokhoz, a szórakozóhelyeken újfajta táncot, a mulatókról elnevezett **Casino**-t kezdték táncolni. Kisebbszámú változásokkal ez a tulajdonképpeni mai „kubai salsa tánc".

Az 1960-as évekbeli kubai politikai változások szakadást hoztak a zenében. Sok zenész - amíg tehetett - kivándorolt az USA-ba, ahol más latin-amerikai zenészekkel együtt kezdett új karriert, közös műfajukat pedig „salsának" nevezték (ld. Fania All Stars).

A politikai változás, a kubai szocializmus javulást hozott az addig lenézett feketék, és általában a szegények életében. Az ingyenessé vált felsőoktatás a tehetséges fiatalok széles köre számára tette

lehetővé az egyetemi szintű zenei- és táncképzést (jazz- és klasszikus zene, balett).

Az új generációs zenészek az afrikai gyökerekben találtak inspirációt, és a Son zene tovább változott. Az emigránsok által formált, fehérek által könnyen értelmezhető „észak-amerikai salsa” stílusok helyett Kubában a bonyolult ritmusok, hangsúlyos dobok hoztak létre egy speciálisan kubai, erősen afro hatású zenei stílust, a **Timbát**. Természetesen a tánc ezzel együtt formálódott és formálódik, mozdulataiban visszanyúlva az afrokubai rumbához és az istentáncokhoz.

Mi tehát a jól leírható mai kubai salsa?

Ha a zenére értjük: Timba. Ha a táncra: Casino. A kubaiak így ismerik ezeket.

Mindazonáltal ez így még mindig csak részgazság, mert a kubai zenészek nem csak Timbát játszanak, hanem Sont, lágyabb észak-amerikai stílusú salsát, illetve újabban a Reggaeton hatására modernebb, hip-hop jellegű keverékeket is (Salsaton, Cubaton).

A latinok nem különösebben foglalkoznak a pontos definíciókkal, ezért akadnak olyan kubaiak is, akik amerikai hatásra salsának neveznek minden kubai zenét, legyen az Cha-Cha-Cha, Son, vagy Timba.

Másképpen, európai szemmel összefoglalva: kubai salsa az összes olyan, kubai előadó által előadott vagy inspirált zene, amire Casino táncot lehet táncolni.

A páros Casino tánc jellegzetességei: amellett, hogy a partnerek egymás körül mozognak, igyekeznek kitölteni a rendelkezésükre álló táncteret. Jellemzőek a gyors, kétkezes vezetésű virtuóz figurák. Improvizatív tánc, sok teret ad az egyéni stílus érvényesítéséhez. Sok a díszítés, akár más táncokból átvett elemekre támaszkodva.

A kubai táncok közül említést érdemel még a Casino csoportos körtánc-változata, a Rueda de Casino. A táncosok itt nem párban állnak, hanem körben, és a ruedavezető által bementett figurákat hajtják végre. Érdekesség, hogy a ruedát eredetileg nem Casinóval (azaz kubai salsával), hanem Cha-Cha-Chával táncolták.

Ajánlott irodalom

Dornbach Mária: Istenek levesestálban- Az afrokubai santería. Eötvös József Könyvkiadó. Budapest, 2009.

Anderle Ádám: Kuba története. Akkord Könyvkiadó. Budapest, 2004.

The music of Cuba. Wikipedia. http://en.wikipedia.org/wiki/Cuban_music. Retrieved 2011.11.23 [1].

Készítette: Vágási Barbara és Kutni Balázs

Source URL:https://tancolo.pte.hu/en/kubai_salsa_elmelet

Links

[1] http://en.wikipedia.org/wiki/Cuban_music.%20Retrieved%202011.11.23